

Типологія помилок у мовленні майбутніх учителів на уроках англійської мови

Професіограма вчителя іноземної мови (ІМ) визначає його чотири основні педагогічні функції: конструктивно-планувальну, організаторську, комунікативно-навчальну та дослідницьку. Успішна реалізація комунікативно-навчальної функції забезпечується професійним володінням ІМ, а саме коректним з точки зору норми, узусу і стилю користування мовою не лише як засобом комунікації у типових ситуаціях навчання, але й як засобом педагогічної діяльності при навчанні ІМ в умовах школи. Згідно з вимогами програми метою навчання у вищій мовній школі є формування у майбутнього вчителя іншомовної комунікативної компетенції, яка передбачає володіння вміннями усного і писемного мовлення, теоретичними знаннями, тобто знаннями про систему мови та її рівні, а також умінням методично доцільно й науково правильно використовувати їх у процесі навчання ІМ.

Як свідчить педагогічна практика студентів у середніх навчальних закладах освіти, мовлення майбутніх учителів не позбавлене мовних помилок, більше того, вони стабільно повторюються з року в рік як у кількісному, так і якісному відношеннях. З метою виявлення мовних помилок протягом кількох років нами проводилось спостереження і протоколювання уроків студентів-практикантів та аналіз їхніх планів-конспектів уроків. Дослідження дозволило виявити мовні помилки у мовленні студентів, їх якісні характеристики і визначити основні причини їх виникнення. До останніх відноситься як відсутність необхідних знань, на яких базується формування навичок, так і недостатня сформованість мовленнєвих навичок. Це підтверджується тим, що у переважній більшості випадків практиканти самостійно виправляли свої помилки при нагадуванні про них. Частина помилок носила випадковий характер, що було результатом хвилювання чи розгубленості студента.

Помилки, спричинені незнанням іншомовного матеріалу, а також правил оперування ним, переважно індивідуальні. Вони є результатом несистематичності в оволодінні ІМ певними студентами. Помилки, викликані несформованістю мовленнєвих навичок, як правило, носять типовий для певної категорії студентів характер. Цілком імовірно, що це свідчить про недоопрацювання ними навчального матеріалу через недостатній обсяг тренувальної роботи в застосуванні його у мовленні, зокрема в типових ситуаціях навчального процесу.

До деякої міри природа цих помилок обумовлена типологічними розходженнями іноземної та рідної мов, що також вимагає особливої уваги і посиленого вправлення для їх подолання. Так, неправильне вживання артиклів у мовленні студентів навіть старших курсів викликане відсутністю в українській мові морфологічних

засобів вираження категорії детермінованості, яку передають означений і неозначений артиклі в англійській мові. В українській мові ця категорія передається за допомогою лексичних засобів. Безумовно, подолання у студентів помилок оформлення свого мовлення вивчаною мовою, пов'язаних з інтерференцією рідної мови, складає окрему методичну проблему, але її розгляд не входить до завдань цієї статті.

Попередженню можливих мовних помилок у мовленні студентів під час педагогічної практики може зарадити корективна робота у практичному курсі ІМ. Першочерговим у зв'язку з плануванням профілактичної роботи є відбір найбільш частотних помилок, які характерні для мовлення студентів-практикантів, що й було здійснено нами. Випадкові та індивідуальні помилки не бралися до уваги. Враховувались помилки не виправлені самими студентами, що свідчило про неповну сформованість чи відсутність самоконтролю. Адже саме самоконтроль як здатність людини регулювати свої дії виступає обов'язковим компонентом сформованої мовленнєвої діяльності.

Як показав аналіз зареєстрованих типових помилок, допущених студентами-практикантами, їх можна розглядати на двох рівнях: на рівні *форми* – ті, що порушують оформлення мовленнєвого зразка, та на рівні *смислу* – ті, що спричиняють перекручення понятійного характеру. Наприклад, деякі помилки в артикулюванні звуків (вимова /t/, /p/, /k/ без аспірації, особливо перед наголошеними голосними *Your spelling is careless*), у структурі мовленнєвого зразка (*B. is absent also* замість *B. is also absent*), у сполучуваності лексичних одиниць (*Say aloud* замість *Say it aloud*) не заважають розумінню смислу мовлення. Помилки ж в інтонуванні мовленнєвих зразків (заміна одного термінального тону іншим), у вживанні артиклів (заміна означеного артикля неозначеним і навпаки), у підборі синонімів без урахування відмінностей у відтінках значень (*The bag is hard* замість *The bag is heavy*), у виборі адекватного значення багатозначного слова тощо перекручують смисл повідомлення, а отже порушують комунікацію. Помилки другого рівня потребують більшої уваги щодо їх виявлення та корекції.

За характером мовних відношень помилки обох рівнів класифікуються на граматичні, лексичні, фонетичні, орфографічні, стилістичні і техніки читання. Згідно з нашими підрахунками та даними анкетування методистів-керівників груп практикантів за частотністю ці помилки розподіляються приблизно так: граматичні – 50%, лексичні – 30%, вимовні та у техніці читання – 12%, стилістичні – 6%, орфографічні – 2%. Наведемо найтипівіші помилки студентів-практикантів за цією класифікацією.

Граматичні помилки	Правильні варіанти
▪ Недотримання правил уживання часів:	
<i>Yesterday we've listened to the dialogue.</i>	<i>Yesterday we listened to the dialogue.</i>
▪ Неправильне утворення часових форм:	
<i>Did you found ...?</i>	<i>Did you find...?</i>
<i>Who know?</i>	<i>Who knows?</i>
<i>Don't talking, please.</i>	<i>Don't talk, please.</i>
<i>We are finished.</i>	<i>We have finished.</i>
▪ Неправильне утворення питальних та заперечних речень:	
<i>Is everybody agree?</i>	<i>Does everybody agree?</i>
<i>What is it mean?</i>	<i>What does it mean?</i>
<i>You don't active today.</i>	<i>You aren't active today.</i>
<i>You've learned the poem, yes?</i>	<i>You've learned the poem, haven't you?</i>
▪ Порушення порядку слів:	
<i>These words you should write down.</i>	<i>You should write down these words.</i>
<i>What can do your friend?</i>	<i>What can your friend do?</i>
<i>Tell us what does she like.</i>	<i>Tell us what she likes.</i>
<i>Do you know what does it mean?</i>	<i>Do you know what it means?</i>
<i>Where do you think is he going?</i>	<i>Where do you think he is going?</i>
<i>What does it mean "carrot"?</i>	<i>What does "carrot" mean?</i>
<i>Do you think, is the story funny?</i>	<i>Is the story funny, do you think?</i>
▪ Неправильне вживання артиклів:	
<i>Who is next to retell the story?</i>	<i>Who is the next to retell the story?</i>
<i>Who's the next?</i>	<i>Who's next?</i>
<i>You're the next.</i>	<i>You're next.</i>
<i>The next.</i>	<i>Next.</i>
<i>The next one.</i>	<i>Next one.</i>
<i>For the next time</i>	<i>For next time</i>
<i>Look at next exercise.</i>	<i>Look at the next exercise.</i>
<i>Look at the exercise 10.</i>	<i>Look at exercise 10.</i>
▪ Неправильне вживання інфінітиву замість герундія:	
<i>Before to read the text, ...</i>	<i>Before reading the text, ...</i>
<i>I suggest to start at once.</i>	<i>I suggest starting at once.</i>
▪ Уживання інфінітиву замість умовного способу після слів <i>suggest (recommend, demand)</i>:	
<i>I suggest to start at once.</i>	<i>I suggest starting at once.</i>
<i>I suggest you to do it.</i>	<i>I suggest (that) you do it.</i>
	<i>I would suggest you did it.</i>
▪ Неправильне вживання займенників:	
<i>Everybody of you must do the task.</i>	<i>Everybody must do the task.</i>
<i>Each of you has got a role card.</i>	<i>Each of you has got a role card.</i>
<i>Another opinions.</i>	<i>Other opinions.</i>
<i>There is one letter more fewer.</i>	<i>There is one letter too many/few.</i>
▪ Незнання іменників, які не вживаються у множині:	
<i>I'll give you some advices.</i>	<i>I'll give you some advice/some pieces of advice.</i>
▪ Неправильне вживання числівників:	
<i>One hundred forty-two.</i>	<i>One hundred and forty-two.</i>
<i>The fiveth question</i>	<i>The fifth question</i>
▪ Уживання прикметника замість прислівника і навпаки:	
<i>You've done it good.</i>	<i>You've done it well.</i>
<i>Be quickly.</i>	<i>Be quick.</i>
<i>As usually</i>	<i>As usual / usually</i>
▪ Змішування форм деяких неправильних дієслів:	
<i>to lie – laid – laid</i>	<i>to lie – lay – lain</i>
<i>to lay – laid – lain</i>	<i>to lay – laid – laid</i>
▪ Неавтентичність граматичної структури:	
<i>I think we haven't got time.</i>	<i>I don't think we've got time.</i>
<i>I think there's nothing else to add.</i>	<i>I don't think there's anything else to add.</i>
<i>I propose revising the grammar rules.</i>	<i>Let's revise the grammar rules.</i>

Лексичні помилки	Правильні варіанти
▪ Неправильне вживання прийменників:	
<i>The text is at page 9.</i>	<i>The text is on page 9.</i>
<i>Open your books on page 25. on the last lesson</i>	<i>Open your books at page 25. at / in the last lesson</i>
<i>on the top of the page</i>	<i>at the top of the page</i>
<i>in the bottom of the page</i>	<i>at the bottom of the page</i>
<i>the tenth line at the top of the page</i>	<i>the tenth line from the top of the page</i>
<i>Listen the story.</i>	<i>Listen to the story.</i>
<i>Turn the page.</i>	<i>Turn over the page.</i>
	<i>Over the page.</i>
<i>Wait for your turn.</i>	<i>Wait your turn.</i>
<i>Work by fours.</i>	<i>Work in fours.</i>
<i>Can you explain us the rule?</i>	<i>Can you explain the rule to us?</i>
<i>Give answers on these questions.</i>	<i>Give answers to these questions.</i>
<i>What can you see on the picture?</i>	<i>What can you see in the picture?</i>
▪ Неправильний вибір синонімів:	
<i>I propose a plan.</i>	<i>I suggest a plan.</i>
<i>Say us. / Say to us.</i>	<i>Tell us.</i>
<i>The text is hard.</i>	<i>The text is difficult.</i>
<i>Listen attentively!</i>	<i>Listen carefully!</i>
<i>The lesson is approximately over.</i>	<i>The lesson is almost over.</i>
▪ Неправильний вибір слова з групи слів, що мають той самий еквівалент у рідній мові:	
<i>Rise your hand.</i>	<i>Raise your hand.</i>
<i>What mistake did he do?</i>	<i>What mistake did he make?</i>
<i>You don't know it too.</i>	<i>You don't know it either.</i>
▪ Незнання семантики лексичних одиниць:	
<i>At first we'll read the poem.</i>	<i>First / First of all we'll read the poem.</i>
<i>At last we'll sing.</i>	<i>Lastly we'll sing.</i>
<i>Do the exercise in oral.</i>	<i>Do the exercise in oral form / orally.</i>
<i>Do the exercise in written.</i>	<i>Do the exercise in writing / in written form.</i>
<i>Look here.</i>	<i>Look this way. / Look over there/here.</i>
<i>How do you think?</i>	<i>What do you think?</i>
<i>How do you call this in English?</i>	<i>What do you call this in English?</i>
<i>Clean the board.</i>	<i>Rub / Wipe this off.</i>
	<i>Rub / Wipe out the wrong word.</i>
<i>You mix "tree" and "three".</i>	<i>You mix up "tree" and "three".</i>
<i>left / right corner</i>	<i>left-hand / right-hand corner</i>
<i>one more</i>	<i>again / once again / once more / one more time</i>
<i>diary</i>	<i>day book</i>
▪ Неавтентичність лексичних одиниць:	
<i>hometask</i>	<i>homework, home assignment</i>
	<i>This exercise is your homework.</i>
	<i>For your homework do exercise 10.</i>
	<i>Remember your homework.</i>
<i>I don't hear.</i>	<i>I can't hear.</i>
<i>Keep silence!</i>	<i>Keep silent! Silence!</i>
<i>The lesson must finish at 2 p.m.</i>	<i>The lesson is due to finish at 2 p.m.</i>
<i>Let's check up the work. It's full of mistakes.</i>	<i>Let's go through the exercise.</i>
<i>Say it loudly.</i>	<i>Let's go over the test.</i>
<i>give homework</i>	<i>Say it aloud.</i>
	<i>set homework</i>
▪ Невміння правильно поєднувати лексичні одиниці:	
<i>Try/do/find/take again.</i>	<i>Try/do/find/take it again.</i>
<i>Say louder.</i>	<i>Say it louder. Speak up.</i>
<i>It's very stuffy here.</i>	<i>It's very stuffy in here.</i>
<i>Why don't you join?</i>	<i>Why don't you join in?</i>
<i>Pass over to the next chapter.</i>	<i>Pass on to the next chapter.</i>

Вимовні помилки

- Нівелірування у вимові довгих і коротких голосних фонем:

what	/wPt/
want	/wPnt/
all	/0:l/
- Нівелірування у вимові відкритих і закритих голосних фонем:

lab	/lɔb/
pen	/pen/
- Оглушення кінцевих дзвінків приголосних:

Good!	/gVt/	/gVd/
-------	-------	-------
- Look at the board.

	/b0:t/	/b0:d/
--	--------	--------
- Невміння правильно вимовляти звукосполучення /Ds/ та /G/:

months	/'mAnTɪs/	/'mAnTs/
clothes	/'kleVDɪz/	/'kleVDz/
- Відсутність бокового вибуху у звукосполученні /sl/.

pencil	/'pensɪle	/'pensle
--------	-----------	----------
- Переважання низхідної інтонації над висхідною в імперативних реченнях:

'Work in \pairs.	'Work in \pairs.
	'Work in \pairs, \will you?
- Відсутність емпатичної інтонації:

'That was 'great \work.	'That was \great \work.
-------------------------	-------------------------
- Перенос словесного наголосу:

cele'brate	'celebrate
situ'ated	'situated
agri'culture	'agriculture
'violin	\vio'lin
kilo'metre	\kilo'metre, ki'lometre
'weekend	\week'end (BrE)
	'weekend (AmE)

Стилістичні помилки

- Вживання стилістично маркованих лексичних одиниць, які не відповідають мовленнєвій ситуації:

Shut up! (розмовний стиль)
So long! (розмовний стиль, esp. AmE)
guys (сленг, AmE)

На завершення зазначимо, що якість уроку значною мірою залежить від якості володіння вчителем ІМ, зокрема виразами класного вжитку. Безпомилкове мовлення вчителя на уроці як показник досконалості іншомовних навичок та вмінь, високий рівень його методичної підготовки і загальної культури – органічні, невід’ємні складники вимог до вчителя ІМ. Отже попередження і викорінення мовних помилок є актуальним завданням тих, хто готує вчителів англійської мови. Не менш важливим є самовдосконалення свого мовлення майбутніми і практикуючими вчителями ІМ.

Пропонуємо перевірити, як ви володієте виразами класного вжитку, виконавши кілька тестів. Відповіді до тестів додаються.

A. Fill in the missing articles where necessary.

1. I hope you'll be ready for ... next lesson.
2. Did you miss ... last Friday's lesson?
3. Revise these rules for ... Friday's lesson.
4. Who didn't attend ... last lesson?
5. Your homework for ... next time is to prepare unit 7.
6. Whose turn is it ... next?
7. Who is ... next one to try?
8. ... last time we were talking about pollution.
9. I'll see you in ... room 7.
10. I want you to turn to ... page 25.

B. Complete the sentences using the prepositions from the

box where necessary.

1. I'm waiting ... you to be quiet.
2. I'm waiting ... to start.
3. Don't all shout at once. Please wait ... your turn.
4. Get down ... work.
5. We'll finish off this exercise ... the next lesson.
6. You were supposed to read this text ... homework.
7. I'll give you a test ... the vocabulary in the near future.
8. Let's have some fresh air. It's very stuffy ... here.
9. Open your books ... page 6.
10. You'll find the story ... page 50.
11. Let's go ... the sentences on the board.
12. Look at the picture ... the top of the page.
13. ... the back of the page ... the top left-hand corner you can see another picture.
14. Write the words ... pencil.
15. I'm afraid I've got nothing to say ... you.
16. Tell ... us about the end of the story.
17. Join ... with the rest of us.
18. Let me explain it ... you.
19. Listen ... how I say it.
20. Each ... you plays his part.

C. Choose the correct completion for each sentence.

1. Stop talking now	a) for each of you.
2. Take it in turns	b) to describe the picture.
3. The lesson is	c) I have something to tell you.
4. Sit quietly	d) to set you homework this time.
5. Don't go rushing off,	e) stop writing.
6. I'm not going	f) I'll send you out.
7. One more word and	g) what you have written.
8. Time is up,	h) due to finish in a couple of minutes.
9. Let's check	i) until the bell goes.
10. Three sentences	j) so that we can start.

D. Correct the sentences.

1. I think we haven't got time.
2. Say after me.
3. One more, but this time louder.
4. Sorry, I don't hear you for the noise.
5. Does somebody need any help?
6. Who want to be Mrs. Brown?
7. You didn't do a single mistake.
8. Now we'll make some group work.
9. Don't mix these two words.
10. How do you think, A.? Is the tense correct?

Answers:

- A** 1 the; 2 -; 3 -; 4 the; 5 -; 6 -; 7 the; 8 -; 9 -; 10 -.
- B** 1 for; 2 -; 3 -; 4 to; 5 in; 6 for; 7 on; 8 in; 9 at; 10 on; 11 through; 12 at; 13 at; 14 in; 15 to; 16 -; 17 in; 18 to; 19 to; 20 of.
- C** 1 j; 2 b; 3 h; 4 i; 5 c; 6 d; 7 f; 8 e; 9 g; 10 a.
- D**
1. I don't think we've got time.
 2. Say it after me.
 3. Once more, but this time louder.
 4. Sorry, I can't hear you for the noise.
 5. Does anybody need any help?
 6. Who wants to be Mrs. Brown?
 7. You didn't make a single mistake.
 8. Now we'll do some group work.
 9. Don't mix up these two words.
 10. What do you think, A.? Is the tense correct?

C.B.Ганюнова (Київ)